

Associacionisme ecologista a la Vall d'Albaida

Rafel CANO

Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida

Bon dia, benvinguts a tots i totes a Otos, en aquest dia de fred en què fins la neu ha fet acte de presència a la Vall d'Albaida.

Ha estat l'associacionisme ambientalista capaç d'adaptar-se als canvis?

Jo penso que l'ecologisme s'ha adaptat com ha pogut. Aleshores, el que és evident és que no hem fet la «revolució verda»; en els pobles la gent no circula massivament en bicicleta, hi ha reciclatge, però no al nivell que desitjaríem. En fi, el que és clar és que a la nostra comarca no som líders en desenvolupament sostenible. No obstant això, s'han aconseguit coses, però no el que des del nostre punt de vista seria desitjable; encara hi ha problemes greus que afecten el medi ambient global de tot el planeta i al nostre entorn més immediat; tot està relacionat, com apunta el lema ecologista «pensa global i actua local».

L'ecologisme modern, o moviment social de conservació de la natura i protecció del medi ambient, tal i com el coneixem hui en dia, naix a la dècada de 1960 als Estats Units. Es considera que la seua fita de partida és la publicació del llibre en 1962 *Silent Spring* («Primavera silenciosa») de la biòloga Rachel Carson. Este llibre va suposar el primer toc d'atenció científica sobre el deteriorament del planeta a causa de l'activitat humana. Encara que és a finals dels anys 60 quan el moviment social ecologista es fa més patent i perceptible per a una opinió pública colpejada pels assajos nuclears o els accidents dels petroliers a la mar. És, per tant, a la dècada optimista dels 60, necessitada de nous paradigmes que donen resposta a la decadència de la societat i a la nova realitat global, quan es va despertar un desig de construir una societat alternativa basada en els valor de la pau, la llibertat i l'espiritualitat, quan naixen els moviments pels

drets civils, els fenòmens de la contracultura, les revoltes estudiantils, el maig francès, les contestacions pacifistes i l'explosió de la cultura hippy amb el seu lema «el poder de les flors».

La situació social internacional, l'evolució de la ciència ecològica i la difusió pels mitjans de comunicació de la informació ecològica, no podia més que tindre una translació a l'àmbit local i comarcal. La preocupació ambiental global va servir de revulsiu per al sorgiment a meitat de la dècada de 1970 de l'ecologisme al País Valencià. Aquest primer moviment ecologista va estar vinculat sobretot a assumptes antinuclears i pacifistes, era l'època de la guerra freda i la transició a Espanya. Este incipient teixit associatiu estava format per un variat espectre de persones i petits col·lectius integrats en associacions veïnals, centres excursionistes, sindicats, colles culturals, tots caracteritzats per tindre múltiples punts de vista: naturistes, pacifistes, ecofeministes, animalistes, ecociclistes, etc; però que en aquells moments de fervor popular van aconseguir mobilitzar la consciència ecològica. L'inici de la construcció de la central nuclear de Cofrents i la urbanització de la devesa del Saler van traure la gent al carrer, junt a les consignes d'aquells anys de finals del franquisme d'«amnistia i llibertat». Arrel d'estes primeres protestes, en 1976 es va crear el primer grup ecologista valencià pròpiament dit, va nàixer *Margarida*, que va estar dinamitzat pel sociòleg i escriptor Josep Vicent Marqués i altres jóvens entusiastes, com el biòleg Carles Arnal. *Margarida* va nàixer en un moment de receptivitat cap a les propostes socials innovadores i amb un estil desenfadat i imaginatiu, va obrir el camí a altres col·lectius que van aparèixer posteriorment a la ciutat de València i a les comarques de tot el País Valencià. Un altre dels grups pioners que es va originar en aquells anys va ser el *Grup Ecologista Llibertari* (GEL), que va dirigir el seu activisme a la denúncia de la nuclearització, la crítica al desenvolupisme i el rebuig al consumisme.

En maig de 1978, la campanya contra Cofrents va aconseguir reunir a la *Coordinadora de Grups Ecologistes i Antinuclears* uns 50 col·lectius de les comarques de tot el País Valencià; eixe any es van arribar a celebrar fins a 3 manifestacions antinuclears a la ciutat de València, en les quals van participar unes 6.000 persones; també es van celebrar manifestacions a Gandia, Azira, Alcoi i Ayora. Els anys 1978 i 1979 van ser un moment àlgid del moviment ecologista, si bé la manca de mitjans materials i humans van fer que estos col·lectius tingueren en general una vida bastant curta.

En setembre de 1981 va tindre lloc l'assemblea de constitució d'*Acció Ecologista*, com a resultat de la unió d'alguns dels comitès antinuclears. Esta nova associació va voler, des d'un principi, trencar amb la inestabilitat que feia que molts grups que després d'un període inicial d'eufòria queien vençuts per les dificultats i consolidar, per fi, un col·lectiu fort que poguera fer front a les greus amenaces mediambientals al País Valencià. Com instrument bàsic per

aquest objectiu, el 1982 es va inaugurar la Casa Verda, amb el propòsit de ser punt de trobada del moviment i espai per compartir amb els diversos sectors del moviment alternatiu. La seu d'Acció Ecologista va albergar també el Fons de Documentació del Medi Ambient, instrument absolutament necessari per poder dotar de contingut el missatge ecologista. El 1987 el *Grup d'Estudis i Defensa de la Natura* (AGRÓ), que en un principi tenia una vocació més naturalista i científica de realització d'estudis del medi natural es va unir amb Acció Ecologista i donà lloc a l'associació més important del País Valencià. Actualment, *Acció Ecologista-Agró* compta amb uns 600 socis.

A la comarca de la Vall d'Albaida, el naixement del naturalisme cal buscar-lo al *Centre Excursionista d'Ontinyent* (CEO). Fundat el 1955, en els seus orígens va ser una secció del *Centre Excursionista d'Alcoi*. La tasca més important als seus inicis va ser la captació de socis, fins que als anys 60 va poder formar distintes seccions que van arribar a convertir-se en veritables dinamitzadores de la cultura local, ja que a més de l'excursionisme, l'acampada o l'escalada, el CEO va arribar a tindre als anys 70 seccions de cine, teatre, atletisme i fotografia, fins que amb l'arribada de la democràcia algunes d'aquestes comissions es van independitzar i es van convertir, per exemple, en l'associació fotogràfica o el cineclub de la localitat. D'esta manera, el 1982 naixia el primer grup ecologista de la comarca, el *Col·lectiu Ecologista Lluerna*. Com una secció dins del CEO, este col·lectiu va encetar la celebració del dia de l'arbre, excursions botàniques o xerrades i exposicions sobre natura, encara que amb el temps la Lluerna no va esdevindre una associació independent. Posteriorment, amb el revulsiu de la nova onada ecologista de principis dels 90, propiciada per la Cimera de la Terra de Río de Janeiro de 1992, la secció del viver de plantes forestals i un altre grup de gent amb ànim de denunciar las agressions mediambientals que estaven ocorrent en la comarca, constituïren la *Colla Ecologista l'Arrel*, que junt al *Col·lectiu Ecologista la Balarma* es van dedicar de valent a denunciar davant l'Administració les agressions mediambientals. Per aquells anys, la lluita es va centrar en assumptes com ara la reforma de la carretera del barranc de Bocairent, el gasoducte que pretenia travessar la serra de Mariola o la cantera de la serra Grossa. A més, la Colla Ecologista l'Arrel va crear i mantenir un viver de plantes autòctones que posteriorment utilitzava per realitzar repoblacions forestals, activitats que cobraren major rellevància encara darrere el devastador incendi de 1994 que va assolir la meitat de les serres de la Vall d'Albaida. L'activitat ecologista als anys 90 va ser molt intensa en la comarca, a Albaida va nàixer el 1992 la *Colla Ecologista les Tosquetes* i l'*Agrupació Contra els Incendis Forestals de la Vall d'Albaida* (ACIF); posteriorment ho feia el col·lectiu *Mariola Verda* a Bocairent. En alguns casos les agressions mediambientals superaven l'àmbit comarcal i per això va ser necessari contactar amb altres grups de comarques veïnes. D'estos contactes en

va sorgir el primer intent de federació ecologista la *Coordinadora per la Defensa de la Mariola*, que va tindre un paper important en la lluita contra el gasoducte que es pretenia que travessera de nord a sud tota la serra de Mariola, objectiu aconseguit pels activistes que van lluitar en aquells moments i que no van parar fins a la declaració el 2006 del Parc Natural de la Serra de Mariola.

L'any 2001 va nàixer la *Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida* (CEVA), que va sorgir com una federació d'associacions, amb la intenció de sumar esforços per poder vèncer la tradicional debilitat ecologista. Prompte la CEVA va adquirir protagonisme en la denuncia de tot tipus d'agressions, canteres, vessaments d'aigües residuals, abocadors il·legals de residus i agressions contra la fauna. Gent de tota la comarca s'hi va apropar fins a formar-ne part uns 150 socis. En el pla del voluntariat i l'educació ambiental, cal destacar l'esforç del voluntariat de la CEVA i els seus fruits aconseguits amb la construcció de *L'Ametlla de Palla*, un edifici de 200 metres quadrats amb forma d'ametlla i construït amb pedra, fang, palla d'arròs i fusta destinat a ser el Centre d'Interpretació Ambiental del Paisatge Protegit Ombria del Benicadell, al terme municipal de Carrícola. L'Ametlla es va inaugurar l'any 2006 i suposa un exemple d'arquitectura sostenible que compta amb panells explicatius i sala d'activitats per a l'educació ambiental. Al seu entorn la CEVA crea i manté una col·lecció de plantes que tenen la vocació de ser un jardí de fruiters forestals per a l'educació ambiental; esta col·lecció botànica va ser inaugurada el juliol de 2009 amb el nom de *Jardí de Flora Pintoresca Joan Pellicer* en honor a l'estimat etnobotànic.

Altres col·lectius que també realitzen la seua activitat a la comarca són *Ontinyent en Bici*, l'associació de desenvolupament personal *Casa de la Vila* o la protectora de animals *La Guarda*. També va sorgir una associació de consumidors de productes ecològics que després de desaparèixer durant un temps finalment es va convertir i actualment funciona com una cooperativa de consumidors ecològics.

Cal fer menció també al fet que, dins l'ecologisme associatiu, alguns dels seus membres van donar el pas a l'ecologisme polític i van crear el 2003 una assemblea local a Ontinyent dels Verds, que es va presentar de forma independent a les eleccions municipals de 2007 i va obtenir un 2% dels vots, per la qual cosa no va obtindre representació. Un nou intent a les eleccions municipals de 2011, esta vegada col·ligats en una federació de partits, va tindre com a resultat el nomenament del primer regidor ecologista al consistori d'Ontinyent.

En definitiva, podem afirmar que l'ecologisme associatiu no ha tingut una implantació forta a la nostra comarca, tampoc ha tingut una interconnexió territorial fluida, ja que a la pràctica ha funcionat com a petits grups locals molt heterogenis, jo diria també molt localistes, fins i tot; massa sovint, s'han manifestat diferències entre tendències ideològiques o estratègies discrepants entre línies més radicals

o contràries a les negociacions amb l'Administració amb altres més properes a les institucions. Totes estes circumstàncies s'han traduït en unes dificultats i unes debilitats que no han ajudat en eixe camí necessari cap a la «revolució verda» a la qual feia menció a l'inici de la meua intervenció. No obstant això, el que sí crec fermament és que el moviment ecologista va sorgir com a una inquietud social, que ha anat evolucionant, madurant i superant les dificultats com ha pogut, però la realitat és que la magnitud de les agressions ecològiques segueixen fent necessari la conscienciació i la mobilització dels ciutadans.

Com s'ha vist afectat l'associacionisme conservacionista per la crisi?

A l'àmbit de la Coordinadora Ecologista de la Vall d'Albaida existeixen dues línies d'actuació. Per una banda, l'ecologisme reivindicatiu, i per l'altra, el voluntariat ambiental, o el que jo anomeno *ecologisme simpàtic*.

Respecte a l'ecologisme reivindicatiu, es nota que els ànims s'han reduït, perquè, davant de dificultats econòmiques, les persones es plantegen les seues prioritats, i això ha fet que en alguns casos els simpatitzants hagen reduït el nombre d'associacions a les quals donen suport econòmic; en este sentit la CEVA ha reduït, a causa de la crisi, aproximadament un terç els seus associats. Per altra banda, l'ànim general acaba afectant, d'alguna manera, l'energia dels activistes i les forces decauen un poc, perquè l'ecologisme reivindicatiu ha tingut les seues victòries, però també molts fracassos; aleshores, la intensitat i motivació de la lluita ecologista acaba sent oscil·lant, segons els ànims del moment.

Respecte al voluntariat ambiental, també s'ha vist afectat per la crisi; en aquest cas, ha tingut molt a veure el mal funcionament de l'Administració. Nosaltres, des de l'any 2001 veníem fent voluntariat de prevenció d'incendis, activitat clarament necessitada d'ajudes públiques per sufragar les despeses de vehicle, assegurances, combustible, formació i equipaments. El cas és que la Conselleria del ram ha estat diversos anys sense pagar les ajudes al voluntariat, en concret des de 2010; situació que ha fet que la CEVA haja hagut de avançar els diners per seguir fent el voluntariat. A la pràctica, la vigilància forestal ha hagut d'adaptar-se a esta situació, de manera que respecte al voluntariat de prevenció i extinció d'incendis es fa el que es pot, no el que desitjaríem fer. Una altra de les activitats que organitza la CEVA, juntament amb la Colla Ecologista l'Arrel, és l'Aplec Ecologista del País Valencià. Cal ací reconèixer la inestimable amabilitat dels conferenciants que participen debades i pel seu compromís social, als qui només se'ls paguen els desplaçaments, ja que no podem gratificar el seu esforç per vindre a participar a l'Aplec.

En conclusió, és clar que la situació de crisi ha afectat el funcionament de les associacions; no obstant això, la flama de l'ecologisme es manté, gràcies a les persones que amb les idees clares porten molts anys disposats a seguir endavant.

En què pot contribuir l'associacionisme ambientalista a superar la actual conjuntura?

La meua opinió és que el moviment ecologista és necessari per canviar les coses, la crisi no és sols econòmica, també patim una crisi ecològica. A pesar de les evidències científiques del problema, els governs no han desenvolupat encara les polítiques necessàries que limiten de manera significativa els riscos ambientals i possibiliten un desenvolupament humà equitatiu. És més, la sensació és que ens queda poc de temps per reconduir esta situació, la idea de prosperitat basada en un creixement econòmic i demogràfic sense límits, en un planeta finit, conduiria la humanitat a un final tràgic. Cal, per tant, reflexionar sobre com construir un futur ambientalment sostenible, sobre com reduir de manera suficient les emissions de gasos de efecte hivernacle i sobre com assegurar aigua, aliments, educació, sanitat, habitatge digne i energia no contaminant a totes les persones.

En definitiva, és necessari crear idees noves i dissenyar polítiques imaginatives que ens ajuden a avançar cap a una prosperitat mundial sostenible i compartida, i per a este repte, baix el meu punt de vista, els moviments socials i els activistes són els que han de ser el revulsiu perquè les coses canvien.

AL DEBAT: Rafel Cano

En la meua opinió, breument, penso que en la nostra associació el problema és que a la gent més jove que participa li costa assumir el lideratge; no és fàcil trobar jóvens amb la iniciativa d'espentar. Pense que açò és el més difícil, gent que tinga la capacitat i seguretat necessària, tal vegada una situació personal estable i la motivació suficient per liderar i coordinar projectes. També ocorre que a la gent li costa fer-se soci i participar activament en els moviments socials. Respecte al debat de les subvencions, nosaltres el que fem és que si n'hi ha les aprofitem i si no n'hi ha no ens queda altra cosa que funcionar sense.

En definitiva, pense que no hauríem de descuidar la dinamització de les persones que participen del moviment associatiu, i prestar atenció per animar i motivar aquells possibles activistes amb qualitats per liderar i coordinar projectes; la formació en aquest sentit pot ser útil. Tampoc s'hauria de descuidar la comunicació i divulgació de les activitats i els projectes mediambientals, com a eines fonamentals en la conscienciació i mobilització dels ciutadans.